

Ліба Наталія Степанівна,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет,

Рибчак Віталій Іванович,

к.е.н., доцент кафедри маркетингу,
Уманський національний університет садівництва

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ

Поглиблене дослідження діяльності промислових підприємств у галузях, які зараховано до наукомістких, засвідчує, що промисловий комплекс Карпатського економічного району зокрема, як й України загалом знаходиться в третьому технологічному укладі, який базується на переважанні в структурі промислового виробництва частки важкого машинобудування та електротехнічної промисловості, пріоритетному розвитку хімічної промисловості. Переважна більшість промислових підприємств не відповідає вимогам та світовим стандартам щодо матеріало-, ресурс- та енергоємності. Усе це призводить до зменшення рівня конкурентоспроможності продукції українських виробників, а отже потребує ґрунтовного наукового дослідження. Метою статті є обґрунтування шляхів та напрямів удосконалення організаційного забезпечення реалізації регіональної промислової політики областей Карпатського економічного району. У процесі роботи над статтею застосовано загальні методи наукового дослідження, табличні та графічні методи наукової візуалізації. Проведене дослідження засвідчило, що посилення зорієнтованості регіональної промислової політики у напрямі стимулювання розвитку галузей промисловості, які характеризуються вищим значенням індексу спеціалізації: легка промисловість (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів), деревообробна (виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність) та виготовлення меблів. Оцінювання оптимальності структури промислового сектору Карпатського економічного району за формами власності з застосуванням правила «золотого перетину» («золотої пропорції») доводить, що важливою передумовою формування ефективних інститутів розвитку промислового сектору є не стільки процеси роздержавлення та приватизації, скільки покращення параметрів розвитку сектору у їх наслідку. Найбільш наближеною до зон ризику є ситуація у Закарпатській та Чернівецькій областях, і, на нашу думку, це потребує уваги з боку органів регіонального управління, щодо стимулювання приватизаційних процесів на рівні областей. Практичне значення отриманих результатів полягає у формуванні практичних рекомендацій спрямованих на удосконалення організаційного забезпечення реалізації регіональної промислової політики. Подальші дослідження будуть спрямовані на уточнення рекомендацій прикладного характеру у розрізі кожної з областей.

Ключові слова: галузі промисловості, Карпатський економічний район, індекси продуктивності праці та продуктивності капіталу, власність.

ВСТУП

Постановка проблеми. Домінуючою тенденцією суспільно-політичних й економічних трансформацій в Україні впродовж останніх десятиліть є активна регіоналізація соціально-економічного розвитку держави, що підвищує інтерес до дослідження українських регіонів як специфічних соціально-економічних систем.

Проведений аналіз структури й динаміки розвитку промислового сектору Карпатського економічного району засвідчує існування пріоритетних, базових галузей та сфер економічної діяльності, які формують ядро промислового виробництва: машинобудування, харчова й легка промисловість, хімічна промисловість, деревообробна, нафтовидобувна промисловість та виробництво продуктів нафтоперероблення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи сучасної регіональної політики досліджували такі відомі українські вчені, як В. Бакуменко, В. Бодров, О. Ігнатенко, Р. Калюжний, Ю.

Лебединський, С. Мельник, Н. Нижник, Г. Одінцова, В. Олуйко, І. Розпутенко, В. Скуратівський, Л. Шкляр, В. Яцуба, В. Яцюк та ін. Вивченню концептуальних засад державної регіональної політики присвятили свої праці В. Авер'янов, Г. Атаманчук, І. Варзар, С. Дубенко, В. Князев, А. Паламар, С. Романюк, В. Селіванов, В. Тронь, В. Цветков та ін.

Мета статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування шляхів та напрямів удосконалення організаційного забезпечення реалізації регіональної промислової політики областей Карпатського економічного району.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Важливим елементом сформованої моделі інституціональної архітекτονіки регіональної промислової політики Карпатського економічного району є розвиток відносин власності.

Для областей Карпатського економічного району питання власності та ефективності приватизаційних процесів були й залишаються

актуальними (табл. 1).

Динаміка приватної власності на рівні Карпатського економічного району відстає від середньоукраїнського значення, лише 50 відсотків юридичних осіб району здійснюють економічну діяльність у приватній власності.

Стабільно високою є частка приватних підприємств у Львівській області. Протягом аналізованого періоду приватний сектор становить більше 55%, що наближається до значення промислово розвинених регіонів України.

Таблиця 1

Частка приватної власності в загальній кількості юридичних осіб

Регіон	2011	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	61,37	61,81	62,37	62,89	63,20	63,55
Карпатський економічний район	49,95	49,96	50,16	50,23	50,18	50,23
Закарпатська область	43,01	42,04	41,98	41,83	42,15	42,70
Івано-Франківська область	48,68	48,04	48,13	48,39	48,61	48,34
Львівська область	55,91	56,19	56,42	56,34	56,05	55,86
Чернівецька область	39,49	40,14	40,44	40,82	40,69	41,00

Джерело: [1]

Важливою передумовою формування ефективних інститутів розвитку промислового сектору є не стільки процеси роздержавлення та приватизації, скільки покращення параметрів розвитку сектору в їх наслідку. Так, для прикладу, протягом першого періоду економічних реформ у Польщі тільки 11% державних промислових підприємств перейшли до приватної форми власності, решта продовжували функціонувати під контролем із боку держави. На етапі завершення реформ (до 1994 року) частка випуску приватизованими підприємствами в загальному обсязі ВВП у Польщі становила 29%. Для порівняння у Росії на початку реформ протягом аналогічного проміжку часу 62,5% усіх підприємств і організацій опинилися в приватній власності, а у період з 1992 року по 1999 рік обсяг валового промислового виробництва скоротився приблизно на 50% [2, с. 10-11].

Для більшості українських промислових об'єктів процес приватизації характеризувався не покращенням результатів виробничо-господарської діяльності, а її завершенням. Потужні виробники промислової продукції, в тому числі й на рівні Карпатського економічного району, в процесі зміни системи організаційно-економічних та техніко-економічних відносин стали неконкурентоспроможними й зупинили економічну діяльність.

На думку окремих українських та закордонних економістів, існує певна критична межа частки приватного сектору в промисловості [3]. Для її визначення застосовується правило «золотого перетину» («золотої пропорції»), яке визначає, що оптимальним вважається наступне співвідношення державного й приватного секторів: частка державного сектору повинна знаходитися в межах 38% або 62%, а відповідно, протилежною повинна бути частка приватного сектору. Вважається, що, за умови збереження зазначених пропорцій, господарська система є максимально стійкою та функціональною, забезпечує діяльність максимально ефективно. Будь-які відхилення економічних параметрів від оптимальних, «золотих» пропорцій є небажаними та погіршують функціонування економічної системи [3].

Якщо дослідити динаміку змін і значення частки

приватного сектору за областями Карпатського економічного району, то можна зробити висновок, що розвиток відбувається в напрямі формування класичної моделі приватної власності: частка приватного сектору – 60-62%, частка державного сектору – 38-40% (рис. 1).

З цих позицій влучним є висновок Т. Угарині, яка, на фоні незворотності перетворень у структурі відносин власності, визначила орієнтовну оптимальну межу приватної власності в процесі реструктуризації відносин власності на рівні 61,8%.

Оцінювання оптимальності структури промислового сектору за формами власності доводить, що найкращою є структура в Івано-Франківській області. Найбільш наближена до зон ризику – ситуація в Закарпатській та Чернівецькій областях, і, на нашу думку, це потребує уваги з боку органів регіонального управління щодо стимулювання приватизаційних процесів на рівні областей.

Складність та суперечливість приватизаційних процесів стосовно об'єктів промислового сектору значною мірою пов'язана з особливістю промислового виробництва: переважання в його структурі великих та середніх підприємств.

Більшість промислових підприємств Карпатського економічного району були створені ще в Радянському Союзі, промисловий сектор якого характеризувався значними масштабами й не завжди оптимальними підходами до будівництва промислових об'єктів. Окрім того, значні обсяги промислового виробництва пов'язані з необхідністю мінімізації операційних й інших витрат та особливостями технологічних процесів у промисловості.

Основна частка підприємств цієї групи знаходиться в колективній формі власності, а отже, є цікавою для власників лише за наявності прибутків.

Процес приватизації промислових підприємств в Україні відбувався шляхом корпоратизації великих і середніх державних підприємств. За період із 1992-2000 рр. шляхом переходу до акціонерної власності було приватизовано 80% від загальної кількості промислових об'єктів державної власності, з яких більше 78% – великі промислові підприємства. Проте в подальшому потенційні внутрішні інвестори переглянули власні позиції. Частка населення, що негативно ставиться до приватизації великих

підприємств, зросла з 38,4% на початок 1994 року до 60,9% на початок 2005 року [4, с. 20].

Проблема збереження великих підприємств промислового комплексу Карпатського економічного району загалом є надзвичайно дискусійною. Особливо гостро вона постає у період посилення інтеграційних процесів із Європейським Союзом. Промислові «гіганти» з застарілим обладнанням та технологією, з

хронічною збитковістю та значною технічно й морально застарілою інфраструктурою в умовах значного посилення конкуренції та відсутності платоспроможного реального інвестора є тягарем для власників і реального сектору регіону.

Процес зміни тенденцій у структурі промислових підприємств за розмірами чітко простежується в даних, запропонованих у таблиці 2.

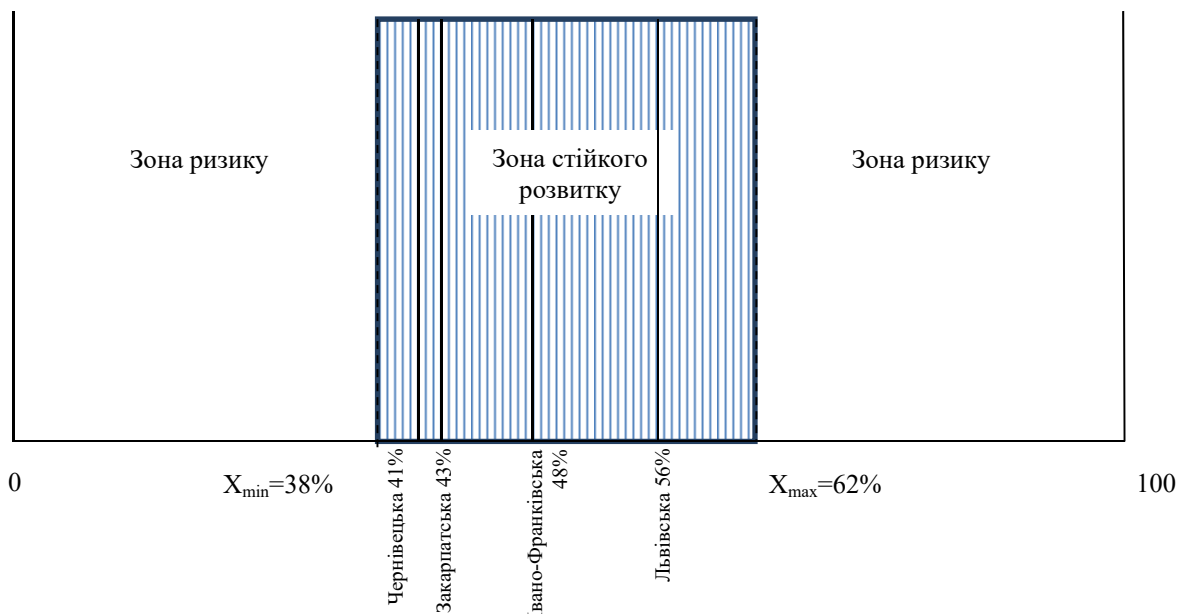

Рис. 1. Дихотомія структурних зон промислового сектору регіону за видами власності, 2017 р. (сформовано автором на основі [3])

Таблиця 2

Обсяг реалізованої продукції промислових підприємств за їх розмірами

% від загальної кількості

Регіон	Роки	Розмір підприємства		
		великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства
Львівська область	2011	68,1	25,4	6,5
	2012	59,1	34,3	6,6
	2013	58,8	33,3	7,9
	2014	50,5	41,7	7,8
	2015	45	44,8	10,2
	2016	37,4	52,6	10
Закарпатська область	2011	66,5	26	7,5
	2012	63,2	29,4	7,4
	2013	45,9	46,2	7,9
	2014	31,5	59,4	9,1
	2015	24,4	66,3	9,3
	2016	17,7	71,1	11,2
Івано-Франківська область	2011	55,6	38,9	5,5
	2012	42,9	50,6	6,5
	2013	25,9	63,8	10,3
	2014	24,6	61,3	14,1
	2015	23	63,5	13,5
	2016	33,7	50,5	15,8
Чернівецька область	2011	51,3	33,4	15,3
	2012	51,1	33,1	15,8
	2013	49,8	35,3	14,9
	2014		80,4	19,6
	2015		80,3	19,7
	2016		81,2	18,8

Джерело: сформовано автором за [6-10]

У 2015-2016 рр. переважаючою (50-80% від загальної кількості) стала частка середніх підприємств, які є більш маневреними з позиції інвестиційно-інноваційної діяльності, мають можливості до перегляду виробничої та збутової діяльності, в переважній більшості є інтегрованими до європейських промислових ринків, мають більші можливості до зростання продуктивності праці та капіталу.

У кожній області району спостерігається значне перевищення обсягів реалізованої продукції великих та середніх підприємств:

– у Львівській області частка реалізованої промислової продукції великих підприємств протягом усього аналізованого періоду є найбільшою. Проте спостерігається тенденція до зменшення її величини від 68% від загального обсягу (у 2011 році) до 37% (у 2016 році). Для області характерною є переорієнтація промислового виробництва на середній бізнес (його частка становить більше 50% від сукупного обсягу реалізованої продукції);

– аналогічними є процеси й в Івано-Франківській області: зменшення частки великих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (з 56% у 2011 році до 34% у 2016 році) та зростання участі середнього бізнесу в її створенні (до 50% у 2016 році);

– ситуація в промисловому секторі Закарпатської області є значно складнішою: зменшення частки виробництва на великих підприємствах значно перевищує динаміку двох попередніх областей: з 67% від загального обсягу реалізованої продукції в 2011 році до 18% – у 2016 році. Частка середнього бізнесу зростає також у більш широкому діапазоні: з 26% до 71% протягом аналізованого періоду. Пояснення полягає в структурі промислового виробництва області – переважання підприємств легкої та харчової промисловості. В умовах висококонкурентного ринку підприємства середнього бізнесу характеризуються більш високим рівнем маневреності та спроможні більш швидко переорієнтувати структуру товарної пропозиції;

– у Чернівецькій області частка великих підприємств взагалі наблизилась до 0%. Це єдина область Карпатського економічного району, в якій спостерігається позитивна тенденція щодо частки реалізованої промислової продукції підприємств малого бізнесу (вона зросла з 15% у 2011 році до

практично 20% у 2015-2016 рр.). Основною (понад 80% від загального обсягу продукції) є частка виробництва середніх підприємств у промисловому комплексі Чернівецької області.

Суттєві зміни в структурі підприємств промислового комплексу Карпатського економічного району відповідають загальноєвропейським тенденціям та вимогам. Загальна тенденція щодо зменшення частки великих підприємств пов'язана з низькою їх конкурентоспроможністю й відсутністю реальної зацікавленості з боку потенційних інвесторів. За умов мінливого та нестабільного споживчого ринку можливості підприємств малого й середнього бізнесу є більш вагомими, а отже, саме стимулювання їх діяльності повинно стати пріоритетним напрямом регіональної промислової політики.

Переважає у структурі промислового сектору району галузей, що характеризуються значним рівнем працевітності визначає необхідність проведення дослідження ефективності використання трудових ресурсів Карпатського економічного району.

Основним показником, який дозволяє оцінити результативність праці у промисловості кожної з областей району є показник продуктивності праці – узагальнюючий показник, який характеризує ефективність використання трудових ресурсів у виробництві промислових товарів. Продуктивність праці характеризується кількістю виробленої промислової продукції, яка припадає на одного зайнятого у промисловому секторі областей району.

Для аналізу стану та динаміки продуктивності праці у промисловому секторі областей Карпатського економічного району скористаємося даними Державної служби статистики України за період 2012-2016 рр.:

- зайняте населення у промисловості за регіонами – особи у віці 15-70 років, які працювали за наймом за винагороду в грошовому чи натуральному вигляді, індивідуально (самостійно), в окремих громадян або на власному (сімейному) підприємстві у промисловому секторі району;

- обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами України та Карпатського економічного району – вартісний показник, який визначає обсяги виготовленої та реалізованої промислової продукції.

Узагальнені результати аналізу продуктивності праці областей Карпатського економічного району наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка продуктивності праці у фактичних цінах, 2012-2016 рр.

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2012, %
Україна	333,52	339,34	412,53	581,22	708,31	212,37
Закарпатська область	139,86	154,07	181,81	237,52	298,72	213,59
Івано-Франківська область	314,30	283,55	339,79	479,80	510,10	162,30
Львівська область	201,27	194,48	233,98	362,85	452,57	224,86
Чернівецька область	98,32	101,87	121,65	186,77	234,01	230,09

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

Позитивна динаміка обсягу промислової продукції на одного зайнятого беззаперечно є важливим аргументом щодо сприятливого розвитку

промислового сектору району. Проте визначена динаміка є результатом зростання вартісних характеристик промислової продукції, а не їх

натурального обсягу.

Крім того, одним з чинників зростання величини продуктивності праці є зменшення чисельності зайнятого населення у промисловості, як за областями району, так і в Україні загалом (табл. 4).

На основі аналізу даних, наведених у таблиці 4, можна зробити висновок, що чисельність зайнятого у промисловому секторі населення зменшується у

областях Карпатського економічного району менш швидкими темпами, ніж в середньому по Україні: в Україні зменшення становить практично 25% від загального обсягу, а в областях району коливається у межах 4,8-7,5%. Визначену тенденцію можна вважати як позитивну, оскільки вона засвідчує схильність трудових ресурсів району до збереження трудових відносин з промисловими підприємствами.

Динаміка зайнятого населення у промисловості Карпатського економічного району, 2012-2016 рр.

тис осіб

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2012, %
Україна	3345,6	3274,8	2898,2	2573,9	2494,8	74,57
Закарпатська область	61,8	60,3	59,5	58,5	58,8	95,15
Івано-Франківська область	72,6	72,2	68,7	68,1	68,8	94,77
Львівська область	158,9	158,3	154,2	148,7	148,9	93,71
Чернівецька область	39,9	39,4	36,6	36,1	36,9	92,48

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

У процесі аналізу важливим моментом є проведення індексного аналізу з метою визначення тенденції змін аналізованого показника. У таблиці 5 наведено динаміку змін продуктивності праці у % до

попереднього року. У 2016 році спостерігається негативна тенденція щодо уповільнення динаміки зростання показника продуктивності праці.

Таблиця 5

Індекс продуктивності праці у фактичних цінах, 2012-2016 рр.

% до попереднього року

Регіон	2013	2014	2015	2016
Україна	101,75	121,57	140,89	121,87
Закарпатська область	110,16	118,00	130,64	125,77
Івано-Франківська область	90,22	119,83	141,20	106,32
Львівська область	96,63	120,31	155,08	124,73
Чернівецька область	103,61	119,42	153,53	125,29

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

Особливо ця тенденція простежується у Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях. Визначена тенденція засвідчує зменшення внутрішніх резервів покращення результативності та ефективності виробничої діяльності на промислових підприємствах району та необхідність переходу до важелів активної регіональної промислової політики.

Не дивлячись на позитивну динаміку показника продуктивності праці протягом останніх років, переважна більшість вітчизняних та закордонних науковців відстоюють позицію, згідно з якою регіони України (у тому числі і області, які включено до складу Карпатського економічного району) відстають від економічно розвинених країн. Серед основних причин низького рівня продуктивності праці у промисловому секторі можна виділити такі:

1) значна частка та збереження надлишкової чисельності трудових ресурсів на промислових підприємствах державної форми власності;

2) неефективність та трудомісткість технологічного процесу на переважній більшості промислових підприємств району;

3) високий рівень тінізації промислового виробництва і, відповідно, відсутність фактичної достовірної інформації про результати промислового виробництва та чисельність зайнятих у промисловості;

4) відсутність довгострокової чіткої стратегії реальної реструктуризації промислового сектору;

5) високий рівень зносу основних засобів та слабка ефективність технологічного процесу промислового виробництва;

6) слабка фінансова зацікавленість зовнішніх та внутрішніх інвесторів щодо здійснення технологічного та фінансового інвестування;

7) низький рівень кваліфікації залучених трудових ресурсів та відсутність мотивації до покращення їх якісних характеристик.

Високий рівень морального та фізичного зносу основного капіталу промислового сектору району виступає одним з вагомих чинників, які негативно впливають на результати діяльності, рівень продуктивності праці сектору, конкурентоспроможність виготовленої продукції.

Досвід розвинених країн світу показує, що стабільний розвиток реального сектору економіки є можливим лише за умови забезпечення постійних відтворювальних процесів та визначення частки інвестицій у основний капітал на рівні 20% від ВВП (у 2016 році частка інвестицій в основний капітал у США становила 19,5%, Німеччині – 20%, Китаю – 43%, Росія – 21% ВВП) (табл. 6).

В Україні даний показник за останні роки має тенденцію до скорочення (якщо у 2012 р. він становив 19%, то у 2016 р. – 15%). Частка ВВП, яка спрямована на оновлення та придбання основного капіталу, є однією з найменших серед групи пострадянських

країн.

Визначена тенденція щодо незначної частки інвестицій в основний капітал та тенденція щодо її зменшення пояснюється з одного боку, низьким рівнем фінансових доходів суб'єктів економічної діяльності

країни, з іншого – відсутністю зацікавленості з їх боку відносно вкладання ресурсів у реальні інвестиції у зв'язку з нестабільною економічною та політичною ситуацією.

Таблиця 6

Валове нагромадження основного капіталу, 2012-2016 рр.

Країна	2012	2013	2014	2015	2016
Китай	45,27	45,51	45,04	43,76	42,86
Німеччина	20,11	19,70	20,00	19,85	20,04
Франція	22,48	22,06	21,84	21,57	21,96
Грузія	24,83	21,95	25,85	28,44	30,30
Молдавія	23,65	22,94	24,73	24,08	22,32
Польща	19,79	18,81	19,73	20,09	18,07
Російська Федерація	21,55	21,78	21,25	20,74	21,05
Україна	18,99	16,86	14,14	13,55	15,15
США	18,97	19,21	19,70	19,81	19,50

Джерело: сформовано автором за даними Світового банку [5]

Показник валового нагромадження є відносним і відображає тільки співвідношення абстрактного значення валового внутрішнього продукту країни та абстрактного значення валового накопичення основного капіталу, або те що у 2016 році в Україні на інвестиції в основний капітал виділялося 15,15% ВВП. Не дивлячись на часткове зростання показника протягом останніх років, його величина на рівні 15% є недостатньою для забезпечення оптимальних відтворювальних процесів. Україні необхідно подолати значне відставання від тенденцій, сформованих у розвинених країнах, а для цього необхідним є більш інтенсивне накопичення та оновлення основного капіталу.

Сформоване значення норми валового

накопичення є недостатньою для фінансування активної модернізації економіки країни, особливо з врахуванням значного ступеня зношення основних засобів та необхідності значного технологічного оновлення у провідних галузях економіки. Активна політика стимулювання валового накопичення основних засобів повинна бути зорієнтована на зростання частки інвестицій в основний капітал до рівня 25-30% від ВВП та наблизитися до рівня індустріальних країн, які вдало здійснюють модернізацію власного реального сектору.

Дослідження тенденцій, що склалися у промислового секторі Карпатського економічного району, засвідчує, що ситуація є відповідною до загальноукраїнських тенденцій (табл. 7).

Таблиця 7

Динаміка валового нагромадження основного капіталу у промисловості, 2012-2016 рр.

Регіон	2012	2013	2014	2015
Україна	7,09	6,95	5,43	4,41
Закарпатська область	3,08	3,40	3,10	2,98
Івано-Франківська область	6,24	5,07	6,88	4,46
Львівська область	4,27	5,52	3,77	3,86
Чернівецька область	1,30	1,51	1,27	1,39

Джерело розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

Протягом аналізованого періоду, як по Україні загалом, так і в областях Карпатського економічного району спостерігається негативна тенденція щодо зменшення обсягу інвестицій в основний капітал у промисловому секторі. Найбільшим та максимально наближеним до значення середнього по Україні є величина валового нагромадження основного капіталу у Івано-Франківській області. В окремі періоди спостерігається перевищення значення по Україні (у 2014 році – 6,88% від ВРП (по Івано-Франківській області) та 5,43% від ВРП (по Україні).

Найгіршою є ситуація у Чернівецькій області – обсяг інвестицій в оновлення основного капіталу становить лише 1-1,5% від ВРП області. Це значення засвідчує негативні тенденції до зростання ступеня

зношення основного капіталу у промисловому секторі області та унеможливорює зростання обсягів виробництва промислової продукції.

Вагомою якісною характеристикою розвитку промислового капіталу є величина валового нагромадження капіталу, що припадає на одного зайнятого. Даний показник є важливим і в контексті даного дослідження, оскільки відображає вплив стану та динаміки оновлення основного капіталу на продуктивність праці.

Дослідження динаміки даного показника, результати якого відображено у таблиці 8, засвідчують протилежну динаміці попереднього показника тенденцію: як загалом по Україні, так і за областями Карпатського економічного району спостерігається

тенденція до зростання величини валового нагромадження основного капіталу у промисловості порівняно з попереднім періодом.

Позитивна динаміка показника засвідчує зростання рівня капіталоозброєності праці у промисловому секторі областей району. Найбільш вагомим є зростання показника у 2016 році: у

Закарпатській області зростання становило 53,49% у порівнянні з попереднім роком; у Івано-Франківській області – 32,99%; у Львівській області – 73,87%; у Чернівецькій області – 57,73%. Зазначена динаміка відповідає тенденціям визначеним загалом по Україні – зростання значення показника на 39% у порівнянні з попереднім роком (табл. 9).

Таблиця 8

**Динаміка валового нагромадження основного капіталу у промисловості,
2012-2016 рр.**

Регіон	тис. грн. на одного зайнятого				
	2012	2013	2014	2015	2016
Україна	30,90	32,29	29,75	34,06	47,23
Закарпатська область	10,67	12,07	12,55	14,72	22,60
Івано-Франківська область	27,76	23,32	37,72	30,05	39,97
Львівська область	16,66	22,08	17,85	24,58	42,73
Чернівецька область	4,30	5,27	5,21	7,11	11,21

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

Наступною важливою характеристикою розвитку промислового комплексу є продуктивність капіталу – узагальнюючий показник ефективності використання основних засобів, що характеризує обсяг виробленого продукту, який припадає на одиницю основного капіталу.

Дослідження продуктивності капіталу на рівні

національної економіки засвідчує, що у 2016 р. у переробній промисловості її значення зросло на 2,6%, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 1,2%, у добувній промисловості і розробленні кар'єрів – скоротилась на 2,6%.

Таблиця 9

**Динаміка валового нагромадження основного капіталу у промисловості
(тис. грн на одного зайнятого), 2012-2016 рр.**

Регіон	% до попереднього року			
	2013	2014	2015	2016
Україна	104,51	92,14	114,48	138,65
Закарпатська область	113,10	104,02	117,31	153,49
Івано-Франківська область	84,02	161,74	79,68	132,99
Львівська область	132,48	80,83	137,72	173,87
Чернівецька область	122,52	98,83	136,46	157,73

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

За переважною більшістю видів економічної діяльності динаміка індексу продуктивності капіталу має спадну тенденцію. У 2016 році ситуація частково покращується, особливо у переробній промисловості. Позитивною є динаміка показника за такими видами економічної діяльності, як виготовлення виробів з деревини (1,3% приросту до попереднього року), виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (7,6% приросту до попереднього року), виробництво гумових і пластмасових виробів (4,1% приросту до попереднього року), металургійне виробництво (18,5% приросту до попереднього року) та виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (4,8%

приросту до попереднього року).

Динаміка продуктивності капіталу (як відношення обсягу реалізованої промислової продукції до обсягу капітальних інвестицій у промисловості) на рівні областей Карпатського економічного району засвідчує позитивну динаміку до 2015 року та погіршення значення показника у 2016 році.

Найбільшою віддачу від основного капіталу є у Чернівецькій області (21 грн. від одиниці інвестованого капіталу), найгіршим є значення продуктивності капіталу у Львівській області (10,59 грн. від одиниці інвестованого капіталу) (табл. 10).

Таблиця 10

**Динаміка продуктивності капіталу у промисловості Карпатського економічного району,
2012-2016 рр., грн.**

Регіон	2012	2013	2014	2015	2016
Україна	10,79	10,51	13,86	17,06	15,00
Закарпатська область	13,11	12,77	14,48	16,13	13,22
Івано-Франківська область	11,32	12,16	9,01	15,96	12,76
Львівська область	12,08	8,81	13,11	14,76	10,59
Чернівецька область	22,86	19,33	23,36	26,28	20,87

Джерело: розраховано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України

Визначена тенденція та отримані висновки відображають лише співвідношення абсолютних показників обсягів реалізованої продукції та інвестованого в основні засоби капіталу. Насправді отримані значення та визначена тенденція є результатом того, що у Львівській області обсяг капітальних інвестицій в основний капітал є у 7 разів більшим, ніж у Чернівецькій області (18605 млн. грн. та 2669 млн. грн. відповідно). Оскільки економічний ефект від зростання обсягу капітальних інвестицій має досить значний часовий лаг, то і зростання продуктивності капіталу у Львівській області слід очікувати лише через декілька років.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна виділити такі пріоритетні напрями удосконалення організаційного забезпечення реалізації регіональної промислової політики областей Карпатського економічного району:

1. У напрямі стимулювання ресурсомістких галузей промисловості Карпатського економічного району система заходів регіональної промислової політики повинна бути зорієнтована на: приріст обсягу первинних інвестицій у створення підприємств з завершеним виробничим циклом, зорієнтованим на комплексне і повне використання сировинних ресурсів регіону; підвищення рівня капіталізації вже існуючих підприємств, при цьому інвестиційна активність повинна бути спрямована на покращення технологічних процесів та оновлення основних засобів підприємств; розвиток системи створення та

покращення якісних характеристик трудових ресурсів.

2. Група наукомістких галузей, відповідно до визначених індексів спеціалізації, є провідними у таких областях Карпатського економічного району, як Закарпатська та Львівська. Вагомого значення за цих умов набуває політика державного грантового фінансування, а, відповідно, і зростання частки центрів розвитку типу Б, В саме у цих областях району.

3. Важливим напрямом підвищення ефективності розвитку підприємств промислового комплексу є зорієнтованість промислової політики на зростання частки середніх підприємств, які є більш маневреними з позиції інвестиційно-інноваційної діяльності, мають можливості до перегляду виробничої та збутової діяльності, у переважній більшості є інтегрованими до європейських промислових ринків, мають більші можливості до зростання продуктивності праці та капіталу. За умов мінливого та нестабільного споживчого ринку можливості підприємств малого та середнього бізнесу є більш вагомими, а отже саме стимулювання їх діяльності повинно стати пріоритетним напрямом регіональної промислової політики.

4. Основними індикаторами ефективності регіональної промислової політики повинно бути визначено зростання індексів продуктивності праці та продуктивності капіталу. Лише забезпечення позитивної динаміки зазначених параметрів, на фоні зростання обсягів реалізації промислової політики та обсягів залучених трудових ресурсів і основних засобів забезпечить розвиток промислового комплексу району.

Подальші дослідження будуть спрямовані на уточнення рекомендацій прикладного характеру у розрізі кожної з областей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регіони України 2017. Статистичний збірник [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm.
2. Полтерович, В. М. Общество перманентного перераспределения: роль реформ / В. М. Полтерович // Общественные науки и современность. – 2005. – № 5. – С. 10-11.
3. Балацкий, Е. В. Элементы экономики государственного сектора [Електронний ресурс] / Е. В. Балацкий. – Режим доступу: <http://kapital-rus.ru/img/2013/articles/225033/EconomicsElements.pdf>.
4. Пасхавер, О. Й. Приватизація та реприватизація в Україні після «помаранчевої» революції / О. Й. Пасхавер, Л. Т. Верховодова, К. М. Агеева. – К. : Міленіум, 2006. – 106 с.
5. Валове нагромадження основного капіталу (% від ВВП) [Електронний ресурс] / World Bank. – Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.FTOT.ZS?year_high_desc=false.
6. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, 2010-2016 рр. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/prom/obsjag_real_2010-2016.pdf.
7. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, 2010-2016 рр. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики в Івано-Франківській області. – Режим доступу: <http://www.ifstat.gov.ua>.
8. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, 2010-2016 рр. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t039912_6.pdf.
9. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, 2010-2016 рр. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>.
10. Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами за 2016 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_reg/orp_reg_u/orp_reg1216_u.htm.

REFERENCES

1. Regiony Ukrainy 2017 [Regions of Ukraine 2017]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm [in Ukrainian].
2. Polterovych, V. M. (2005). Obshhestvo permanentnogo pereraspredeleniya: rol' reform [Society for Permanent Redistribution: The Role of Reforms]. *Obshhestvennye nauky y sovremennost' - Social sciences and modernity*, 5, 10-11 [in Russian].
3. Balackyj, E. V. Jelementy jekonomiki gosudarstvennogo sektora [Elements of the public sector economy]. Retrieved from <http://kapital-rus.ru/img/2013/articles/225033/EconomicsElements.pdf> [in Russian].
4. Pashaver, O. J. Verhovodova, L. T., Agejeva, K. M. Pryvatyzacija ta reprivatyzacija v Ukraini pislja «pomaranchevoi» revolucii [Privatization and re-privatization in Ukraine after the «Orange» revolutions]. Kyi'v, Milenium [in Ukrainian].
5. Valove nagromadzhennja osnovnogo kapitalu [Gross fixed capital accumulation]. World Bank. Retrieved from https://data.worldbank.org/indicator/NE.GDI.FTOT.ZS?year_high_desc=false [in Ukrainian].
6. Obsjag realizovanoi' promyslovoi' produkcii' (tovariv, poslug) za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti, 2010-2016 rr. [Volume of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity, 2010-2016]. Golovne upravlinnja statystyky u Zakarpats'kij oblasti. Retrieved from http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/prom/obsjag_real_2010-2016.pdf [in Ukrainian].
7. Obsjag realizovanoi' promyslovoi' produkcii' (tovariv, poslug) za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti, 2010-2016 rr. [Volume of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity, 2010-2016]. Golovne upravlinnja statystyky v Ivano-Frankivs'kij oblasti. Retrieved from <http://www.ifstat.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Obsjag realizovanoi' promyslovoi' produkcii' (tovariv, poslug) za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti, 2010-2016 rr. [Volume of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity, 2010-2016]. Golovne upravlinnja statystyky u L'vivs'kij oblasti. Retrieved from http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t039912_6.pdf [in Ukrainian].
9. Obsjag realizovanoi' promyslovoi' produkcii' (tovariv, poslug) za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti, 2010-2016 rr. [Volume of sold industrial products (goods, services) by types of economic activity, 2010-2016]. Golovne upravlinnja statystyky u Chernivec'kij oblasti. Retrieved from <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
10. Obsjag realizovanoi' promyslovoi' produkcii' za regionamy za 2016 rik [Volume of industrial products sold by regions in 2016]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/pr/orp_reg/orp_reg_u/orp_reg1216_u.htm [in Ukrainian].

Либя Наталья Степановна., Рибчак Виталий Иванович. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПОЛИТИКИ ОБЛАСТЕЙ КАРПАТСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА

Углубленное исследование деятельности промышленных предприятий в отраслях, которые зачислены в наукоёмкие, показывает, что промышленный комплекс Карпатского экономического района в частности, как и Украины в целом находится в третьем технологическом укладе, который базируется на преобладании в структуре промышленного производства доли тяжелого машиностроения и электротехнической промышленности, приоритетном развитии химической промышленности. Подавляющее большинство промышленных предприятий не соответствует требованиям и мировым стандартам по материало-, ресурсо- и энергоёмкости. Все это приводит к уменьшению уровня конкурентоспособности продукции украинских производителей, а значит требует тщательного научного исследования. Целью статьи является обоснование путей и направлений совершенствования организационного обеспечения реализации региональной промышленной политики областей Карпатского экономического района. В процессе работы над статьей применены общие методы научного исследования, табличные и графические методы научной визуализации. Проведенное исследование показало, что усиление ориентированности региональной промышленной политики в направлении стимулирования развития отраслей промышленности, характеризуются более высоким значением индекса специализации: легкая промышленность (текстильное производство, производство одежды, кожи, изделий из кожи и других материалов), деревообрабатывающая (изготовление изделий из древесины, бумаги и полиграфическая деятельность) и изготовление мебели. Оценка оптимальности структуры промышленного сектора Карпатского экономического района по формам собственности с применением правила «золотого сечения» («золотой пропорции») доказывает, что важной предпосылкой формирования эффективных институтов развития промышленного сектора является не столько процессы разгосударствления и приватизации, сколько улучшение параметров развития сектора в их последствия. Наиболее приближенной к зонам риска является ситуация в Закарпатской и Черновицкой областях, и, по нашему мнению, это требует внимания со стороны органов регионального управления, по стимулированию приватизационных процессов на уровне областей. Практическое значение полученных результатов заключается в формировании практических рекомендаций направленных на совершенствование организационного обеспечения реализации региональной промышленной политики. Дальнейшие исследования будут направлены на уточнение рекомендаций прикладного характера в разрезе каждой из областей.

Ключевые слова: отрасли промышленности, Карпатский экономический район, индексы производительности труда и производительности капитала, собственность.

Liba Natalia S., Rybchak Vitaliy I. IMPROVING ORGANIZATIONAL PROVISION OF IMPLEMENTATION OF REGIONAL INDUSTRIAL POLICY IN THE CARPATHIAN ECONOMIC AREA

An in-depth study of industrial enterprises in the sectors that are considered to be high-tech, shows that the industrial complex of the Carpathian economic region in particular, as well as Ukraine, is in general in the third technological structure, which is based on the predominance of priority development in the structure of industrial production of the share of heavy machinery and electrical engineering, chemical industry. The vast majority of industrial enterprises do not meet the requirements and world standards for material, resource and energy intensity. All this leads to a decrease in the level of competitiveness of Ukrainian products, and therefore requires a thorough scientific research. The purpose of the article is to justify the ways and directions of improving the organizational support for the implementation of the regional industrial policy of the regions of the Carpathian economic region. In the process of work the general methods of scientific research, table and graphic methods of scientific visualization have been applied. The conducted research showed that the strengthening of orientation of regional industrial policy in the direction of stimulating the development of industries that are characterized by a higher value of the index of specialization: light industry (textile manufacturing, clothing, leather, leather goods and other materials), woodworking (wood products manufacturing, paper and printing activities) and furniture manufacturing. Estimation of the optimality of the structure of the industrial sector of the Carpathian economic region by ownership applying the "golden section" rule ("golden proportion") proves that an important prerequisite for the formation of effective institutions for the development of the industrial sector is not so much the processes of denationalization and privatization, but the improvement of the parameters of the sector's development in their consequence. The situation in the Transcarpathian and Chernivtsi regions is most closely related to the risk areas and, in our opinion, this requires attention from the regional government authorities in terms of stimulating privatization processes at the oblast level. The practical significance of the results is to formulate practical recommendations aimed at improving the organizational support for the implementation of regional industrial policy. Further research will be aimed at refining the recommendations of the applied nature in the context of each of the areas.

Keywords: industry, Carpathian economic region, indices of labor productivity and capital productivity, ownership.

Одержано 12.10.2018 р.

УДК 658.8: 332.1

DOI:10.31339/2313-8114-2018-2(10)-90-95

Мазур Юрій Павлович,

к.е.н., доцент кафедри маркетингу,

Нагернюк Діана Валентинівна,

к.е.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,

Уманський національний університет садівництва

ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕГІОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНУ

Головна мета децентралізації полягає у передачі значної частини повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Це, в свою чергу, має змінити філософію управління населеними пунктами через формування свідомості населення як учасника цього управління та основного споживача системи благоустрою, безпеки і соціального захисту, трансформацією територіальних органів влади – як відповідального за соціально-економічний розвиток території. Проте соціально-економічний розвиток територій сьогодні вимагає інвестицій та використання нових технологій підвищення конкурентоспроможності. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є застосування механізмів регіонального маркетингу. Метою статті є дослідження стану децентралізації влади та процесу утворення об'єднаних територіальних громад в Черкаській області. В сучасних умовах їх ефективне функціонування вимагає формування позитивного іміджу, позиціонування та проведення постійних маркетингових досліджень в умовах зростаючої конкуренції. З цією метою доцільно визначити стан впровадження маркетингових механізмів в утворених громадах, перспективи залучення інвестицій, необхідність розвитку підприємств та організацій в населених пунктах. Проведене дослідження показало, що стан реформування в регіоні проходить дуже повільно як через відсутність законодавчих актів, так і досвіду управління. Проте державна підтримка та європейський досвід дозволяє дивитися на процес децентралізації з оптимізмом, а застосування сучасних механізмів регіонального маркетингу дозволить громадам успішно розвиватися. У результаті проведених досліджень вдалося визначити, що основним чинником успішного функціонування об'єднаних громад є ефективний менеджмент та місцеві підприємства, завдяки ефективній роботі яких вдається забезпечувати зайнятість та